

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ, 1863.

ΤΟΜΟΣ ΙΔ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 326.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ἐκ τῆς ἀνεκδότου

ΠΑΤΜΙΑΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

τοῦ Κ. Ι. Σακελιῶνος (*).

—ο—

« Τὰ τῶν βρωμάτων ἡδέα καὶ τίμια (φησὶν δὲ ἀπὸ Δαμασκού φωστῆρ) προτιθέμενα πολλάκις, οὐ

(4) Ὁ Κ. Ι. Σακελιῶν συνήγειραν ἐν Πάτρῳ μετὰ πλή-
στης ἐπιμελείας καὶ ἀκριβείας διάφορα χειρόγραφα, ἃ τινα
προτίθεται νὰ ἐκδώσῃ ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν « ΠΑΤΜΙΑΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ, ἧτοι Ἀναγραφή τῶν ἐν τῇ κατὰ τὴν
νῆσον Πάτρῳν γεραρᾷ βασιλικῇ τε καὶ αὐτοκρατορικῇ
Μονῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ καὶ Θεολό-
γου τεθησαυρισμένων χειρογράφων τευχῶν ». Διαιρεῖ δὲ
τὸ σύγγραμμα εἰς δύο μέρη, ἃν τὸ μὲν πρῶτον περιλαμ-
βάνει τὴν κυρίως Ἀναγραφὴν τετρακοσίων ἐβδομή-
κοντα τῶν τευχῶν, ἐν ᾗ περιγράφεται τὸ σχῆμα καὶ
ὁ ὄγκος ἐνός ἐκάστου, ἡ ἡλικία αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς γραφῆς
εἶδος, καὶ, ὡς ἐν κεφαλαίῳ, πᾶν τὸ περιεχόμενον, μετὰ καὶ
τῶν ἀναγκαίων σημειώσεων καὶ παρατηρήσεων· τὸ δὲ δεύ-
τερον, τρία Παραρτήματα. Τοῦτων δὲ πάλιν τὰ μὲν
δύο πρότερα περιέχουσι περιχοπὰς τινὰς καὶ ἀποσπασμάτια
ἐξ ἀνεκδότων τινῶν, καὶ προσέτι ὀλόκληρα ἀνεκδοτὰ ἱερά τε
καὶ μὴ· τὸ δὲ τρίτον, ἅπαντα τὰ τῆς Μονῆς αὐτοκρατορικὰ
χρυσόβουλλα, ὄρισμοὺς, λύσεις καὶ πιττά-
κια, ἀπὸ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου καὶ ἐφεξῆς, καὶ τῶν
πατριαρχικῶν σιγιλίων τὰ ἀρχαιότερα, καὶ τινα ἄλλα
ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν βυζαντινῶν χρόνων, τὰ πάντα λίαν

μόνον τοὺς πεινῶντας εἰς βρώσιν ἔλκουσιν, ἀλλ' ἐπίοτε καὶ τοὺς ἤδη κεκορεσμένους προσερεθί-
ζουσιν ὡσπερ καὶ τῶν πομάτων τὰ λίαν ἠδύποτα
καὶ τῶδη, οὐ τοὺς διψῶντας μόνον, ἀλλὰ μὴν
καὶ τοὺς ἔμπαλιν πρὸς μετάληψιν θέλγουσιν ὡς
αὐτῶς πάλιν καὶ τοὺς φιλοπλοῦτους, ὅταν μεγά-
λης περιουσίας κρατήσωσιν, ἔρως αἰεὶ ἀναγκάζει
τούτους ζητεῖν ἀφορμὰς, ὅσαι καθ' ἡμέραν τὸν
πλοῦτον τούτοις προσεπικτείνουσιν » (α). Τοιγα-
ροῦν καὶ ἡμεῖς κατακορεῖς ἤδη γεγονότες ἐκ τῆς
προτεθειμένης ἡμῖν ποικίλης δαιτὸς, οἷς περὶ ἡ τῶν
χειρογράφων πάντων ἀναδιόρησις τε καὶ ἀναγραφή,
ἔτι γοῦν ὑπέκνιζον καὶ τὰ ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Μονῆς
διατηρούμενα παντοῖα ἐπίσημα ἔγγραφα, οἷον βασι-

περίεργα, ὡς νῦν παρίζοντα ἔλθῃ εἰς τὴν τῆς μέσης ἐποχῆς
ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν. Χάριν δὲ τῶν περὶ τὰ παλαιογρα-
φικὰ περιέργως ἐχόντων, παρασυναφθήσονται ἐν τῷ τέλει
τοῦ βιβλίου καὶ ὀκτὼ ἕως δέκα λιθογραφημένοι πίνακες
περιέχοντες διάφορα ἐκμαγεῖς πανομοιότυπα, οἷον χρυσο-
βούλλων τε καὶ αὐτοκρατορικῶν ὑπογραφῶν καὶ ἄλλων
εἰδῶν γραφῆς τῶν παλαιῶν χρόνων, τουτέστιν ἀπὸ τῆς 5'
μέχρι τῆς 16' ἑκατονταετηρίδος. Ἴνα δὲ ἀποδείξωμεν τὴν
σπουδαιότητα τοῦ συγγράμματος τούτου καὶ προκαλέσωμεν
τὴν ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ συνδρομὴν τῶν φιλομούσων
συνδρομητῶν ἐκδίδομεν τὸν ἀνωτέρω πρόλογον τοῦ Γ'
Παραρτήματος. ΣΗΜ. ΠΑΝΔ.

(α) Ἰωάν. Δαμασκ. Περί τῶν ἐν πίστ. κακοῦ. α. Τόμ.
Α'. σελ. 584. ἐκδ. Le Quien.

λικὰ Χρυσόβουλλὰ τε καὶ Πιπτάκια, καὶ Ὅρισμοί, πατριαρχικά τε Σιγίλλια καὶ ἄλλα (ε), καὶ ταῦτα, οἷά τινα μεταδύρπια προσπαρῆσθαι ἐγλιχόμεθα. Καὶ δὴ ἀνελίζαντες τὰ πάντα καὶ ἐπεξελθόντες, καὶ ὡσπερ ἐπιφυλλίδα μετὰ τὸν τρυγητὸν καταλειμμένην, καὶ στάχυν μετὰ τὸν ἀμητὸν διὰ τὸ πλῆθος παρεωραμένον, καὶ πᾶσαν ἀπλῶς ἐπὶ δένδροις ἐπώρῃ μετὰ τὴν συλλογὴν ἐκλειψμένην » (α) ἀναλεξόμενοι τὰ ἐπισημότερα αὐτῶν ἐκδίδομεν ἐν τῷδε τῷ Περραστῆματι, ἀνεβαλλόμενοι εἰς τούτιον, ἐν καὶ θεὸς δίδω, τῶν παραλειπομένων τὴν δημοσίευσιν. Ταῦτα δ' εἰσὶ τὰ ἐξῆς, κατὰ χρονολογικὴν τεταγμένα σειρὰν

Α') Χρυσόβουλλος Λόγος Νικηφόρου τοῦ Βο-

(ε) Καὶ σημείωσαι ὅτι οὐδεμία τῶν ἄλλων Μονῶν, ὡς ἑμαυτὸν πείθω, τηλικούτου κέντηται πλοῦτον ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀξίων ὄντως τῆς τῶν ἐπιστημόνων μελέτης. Περιεργείας δὲ χάριν καταγράφομεν ὥδε κατὰ χρονολογικὴν τάξιν μόνον τὰ ἑτερόγλωσσα θεσπίσματα διαφόρων χριστιανῶν ἡγεμόνων, ὑπὲρ τὰ τεσσαράκοντα συμποσούμενα, ἀπὸ δὲ τοῦ 1447 καὶ ἐφεξῆς κεχρονολογημένα, ἦτοι. α) Ἐπτὰ τῶν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Ποντιφικῶν, Πίου Β', Γρηγορίου ΙΓ', Ἰννοκεντίου ΙΑ', Παύλου Ε', καὶ Οὐρβανου Η'. β) Πέντε τῶν Μαγιστόρων τοῦ τάγματος τῶν Ἱπποτῶν τῆς Ῥόδου, Λοδοβίκου Μισσάττου (Ludovicus Missatte), Πέτρου Ἰλδουσσῶνος (Petrus D' Aubusson), Ἐμερίκου Ἀμβουίσου (Emericus D' Amboise), οὗ τὸ οἰκόσημα καὶ τὸ ἐπωνύμιον κεχαρμαγμένα εἰσὶν ὑπεράνω τῆς πρὸς ὄσσημα πύλης τοῦ ἐν Ῥόδῳ φρουρίου, κοινῶς λεγομένης σήμερον Πόρτα τοῦ Πρωτομαστόρου, ἦτοι τοῦ μεγάλου Μαγιστοῦ, καὶ Φαβρικίου Καρρέττου (Fabricius De Carrette). γ) Ἐσάρα τῶν τῆς Ἑνετίας Δουκῶν, Πασχαλίου Κικονίου (Pascalis Ciconia) καὶ Μαρίνου Γριμάνου (Marinus Grimano). δ) Τρία τῶν Μαγιστόρων τῶν τῆς Μελίτης Ἱπποτῶν Ἀλοφίου Οὐβινακουρτίου (Alofius De Wignacourti), Ἀντωνίου Βαταλλίου (Antonius Baille), καὶ Ραϋμόνδου Περέλλου Ροκαφύλλου (Don Raymundus De Perellos De Roccafulli). ε) Ἐν τοῦ γενικοῦ Προνότου (Protonotari) τῆς Κρήτης Ἰακώβου Φωσκαρίνου. ς) Τρία τῶν Δουκῶν τῆς αὐτῆς νήσου, Λοδοβίκου Μέμου καὶ Μάρκου Γριμάνου. ζ) Ἐν τοῦ Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Φιλίππου Γ'. η) Δύο τῶν Βασιλέων τῆς Ῥωσσίας Ἀλεξίου Μεγαληλίδου καὶ Θεοδώρου Ἀλεξιάδου. θ) Ἐν τοῦ γενικοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Κρήτης Φραγκίσκου Μωροζίνου. ι) Ἐν τοῦ τῆς Τοσκάνης Μ. Δουκὸς Κοσμᾶ Γ' ια) Ἐν τοῦ Δουκὸς τῆς Σαρδίας Βικτορίου Ἀμεδαίου Β'. ιβ) Ἐν τοῦ Ἐπισκόπου Γενούης. ιγ) Δύο τῶν Βασιλέων τῆς Ἰσηρίας (Γεωργίας) Τεμουραάζου καὶ Ἡρακλείου τοῦ τελευταίου. ιδ) Ἐν τοῦ τῆς Γερμανίας αὐτοκράτορος Καρόλου ς' καὶ ιε) ὑπὲρ τὰ δέκα τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Παρὰ ταῦτα δὲ διασώζει καὶ ἀμφὶ τὰ ἑκατὸν συυλτανικὰ φερμάνια, ἀπὸ Μεχμέτου Β' τοῦ Πορθητοῦ μέχρι τοῦ κοθ' ἡμᾶς ἀταρχήσαντος Ἀμπδουλ-Μεδτζιδ. Τοῖς δ' ἀνωτέρω καταλεχθεῖσι θεσπίσμασι τῶν τῆς Μελίτης Ἱπποτῶν προσθετίων καὶ ἕτερον τοῦ Μαγιστοῦ Οὐγῶνος Λουβενινοῦ Βερδάλου (Ugo di Lubens di Verdalle) τῆ 1588 ἐκδοσόμενον, δι' οὗ ὑπὸ τὴν ἑαυτοῦ προστασίαν τίθησι τὴν Μονήν· ταῦτο δὲ εἰ καὶ μὴ περισσώθη, εὐρηται ἕμως δεδημοσιευμένον ἐν τῷ Παύ-

τανιάτου. Β') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ. Γ') Ὅμοιος Ἀλεξίου Α' τοῦ Κομνηνοῦ. Δ') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ. Ε') Πιπτάκιον τοῦ αὐτοῦ. ς') Ὅμοιον τῆς Δεσποίνης μητρὸς τοῦ αὐτοκράτορος τούτου. Ζ') Πρακτικὸν τῆς ἀναμετρήσεως τοῦ νησιδίου Μιφίας καὶ τῶν ἐν Αἰγῶ προαστείων, κτλ. Η') Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου. Θ') Πιπτάκιον τοῦ αὐτοῦ. Ι') Ὅμοιον τοῦ αὐτοῦ. ΙΑ') Πρακτικὸν τῆς ἀναμετρήσεως τῆς Πάτμου ὑπὸ τοῦ Ἀναγραφέως τῶν Κυκλάδων νήσων. ΙΒ') Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου. ΙΓ') Ἀύσις τοῦ αὐτοῦ. ΙΔ') Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. ΙΕ') Ἀύσις Μαρουήλ τοῦ Κομνηνοῦ. ΙϚ') Ὅμοια τοῦ αὐτοῦ. ΙΖ') Χρυσόβουλλος Λόγος Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου. ΙΗ') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ. ΙΘ') Ἀύσις Ἀλεξίου Γ' τοῦ Κομνηνοῦ. Κ') Χρυσόβουλλος Λόγος τοῦ αὐτοῦ. ΚΑ') Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον ἀδελφου αὐτοκράτορος. ΚΒ') Χρυσόβουλλος Λόγος Μιχαήλ τοῦ Παλαιολόγου. ΚΓ') Ὅρισμός τοῦ αὐτοῦ. ΚΔ') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ. ΚΕ') Ὅμοιος ἀδελφου αὐτοκράτορος. ΚϚ') Χρυσόβουλλος Λόγος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ πρεσβυτέρου. ΚΖ') Ὅμοιος Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ νεωτέρου. ΚΗ') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ. ΚΘ') Ὅμοιος τοῦ αὐτοῦ (α). Λ') Χρυσόβουλλον Σιγίλλιον ἀδελφου αὐτοκράτορος. ΛΑ') Ὑπόμνημα τοῦ Πατριάρχου Νικολάου τοῦ Γραμματικοῦ. ΛΒ') Ὅμοιον Ἰωάννου τοῦ Ἀγαπητοῦ. ΛΓ') Ὅμοιον Λουκά τοῦ Χρυσοβέργου. ΛΔ') Ὅμοιον Ἀρσενίου τοῦ Ἀντωρειανοῦ. ΛΕ') Πιπτάκιον τοῦ αὐτοῦ. ΛϚ') Μυστικὴ Διαθήκη τοῦ ὁσίου Χριστοδοῦλου τοῦ Λατρηνοῦ. ΛΖ') Κωδίκιλλος (ἐπιδιαθήκη) τοῦ αὐτοῦ. ΛΗ') Ἐγγραφὸν ἀποτάξεως Θεοδοσίου τοῦ Καστρισιου. ΛΘ') Διαθήκη Θεοκτίστου Καθηγουμένου Πάτμου. Μ') Πράξις ἀναθεωρήσεως καὶ ἐξισώσεως ὑπὸ τοῦ Ἀναθεωρητοῦ καὶ Ἐξισωτοῦ τῆς Κῶ. ΜΑ') Πράξις ἀποκαταστάσεως ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Μελανουδίου. ΜΒ') Ὅμοια ὑπὸ τοῦ Ἀπογραφέως Ῥόδου καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων καὶ ΜΓ') Θέσπισμα Καρόλου ς' αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας.

Τούτων οὖν εἴκοσι καὶ πέντε μὲν, ἦτοι τὰ Β', Γ', Δ', Η', ΙΒ', ΙΔ', ΙΖ', ΙΗ', Κ', ΚΒ', ΚΔ', ΚϚ', ΚΖ', ΚΗ', ΛΑ', ΛΒ', ΛΓ', ΛϚ', ΛΖ', ΛΗ', ΛΘ', Μ', ΜΑ,

λου Σεβαστιανῶ· Codice Diplomatico del sacro militare ordino Gerosolimitano· pag. 250

(α) Ἰωάν. Δάμσκ. αὐτόθ.

(α) Τὸ Χρυσόβουλλον τὸδε οὐκ ἔστι μὲν ἐκ τῶν ἐν τῇ Μονῇ σωζομένων, ὡσπερ μικρῶ ἔμπροσθεν ἐροῦμεν, συγκαταλέγομεν ἕμως αὐτὸ ὥδε, ἵνα συναποτελεσθῇ πλήρης ἡ σειρὰ τῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἐπιβραβευσθέντων τῇ Μονῇ Χρυσοβούλλων.

MB' και ΜΓ', εἰσὶν αὐτὰ τὰ ἀρχέτυπα, ὧν μόνον τὰ KB', KZ', KZ', KH και ΜΓ', ἐπὶ περγαμνῆς γέγραπται, τὰ δ' ἄλλα ἐπὶ βαμβυκίνου χάρτου· τὰ λοιπὰ δὲ σώζονται ἐν παλαιαῖς ἀντιγράφοις. Τούτων δὲ πάλιν τὰ ὑπ' ἀριθ. Ε', ς', Ζ', Θ', Ι' και ΙΑ', περιλαμβάνονται ἐν μακρῷ τινι εἰλητῷ, ἐν ᾧ προτέτακται ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐπιπλέον ἐμφέρονται αἱ ὑπογραφαὶ τῶν τὰ διάφορα ὑπουργεῖα τοῦ κράτους συγκροτούντων κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον προσώπων, α καὶ δημοσιεύμεν ἀπαραλλάκτως ὡς ἔχουσιν. Ἔστι δὲ γεγραμμένον τὸ εἰλητὸν τοῦτο ὑπὸ τινος τῶν ὑπουργικῶν νοταρίων, καθὰ ἀπὸ τοῦ τῆς γραφῆς εἶδους τεκμαιρόμεθα, συγχρόνως τῇ τῶν ἐμπεριεχομένων διατάξεων ἐκδόσει, ἐπικεκυρωμένον δὲ παρά τινος Γεωργίου Π. λεφῆ, ὃς ἦν πάντως τῶν ἐπισήμων ἐν τέλει. Οὐκ ὀλίγα μὲν οὖν τῶν ἐκλελοιπότην ἀρχετύπων ἄρα, τὰ μὲν τοῦ χρόνου ἐγένοντο, τὰ δὲ χειρῶν ἔργον ἀδίκων. Οὕτω λ. χ. ἐν ἔτει 1806 τῶν ἐγγυωρίων τις, Δημήτριος Μουρμούρης ὄνομα, ἀνὴρ κακώτροπος καὶ κακεντρεχῆς, μέγα δὲ δυνάμενος παρά τῷ ὀθωμανῷ ἀρχιναύρχῳ (ἐτύγγαλα γὰρ ὧν τῶν ἐν ἀζιώμασιν ἐν τῷ ὀθωμανικῷ στόλῳ), ἐπειδὴ περ οἱ τῆς Μονῆς προϊστάμενοι οὐκ ἐνεδίδοσαν εἰς ζήτημά τι αὐτοῦ ἄθεσμον, βυσσοδομεύων ἦν τὸ λοιπὸν καὶ μένεα πνέων κατ' αὐτῶν. Ἦς οὖν εὐκαιρίας ἐδράξατο, ταρξίει διαβολὰς κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν ἀρχιναύρχον, καὶ κταίρει εἰς Πάτμον συναπαγόμενος τὸν τοῦ σατράπου μουχουρδάρη (σφραγιδοφύλακα) ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτῶν τινῶν τοῦ ναυαρχείου. Εὐθὺς δὲ εἰς τὴν Μονὴν ἀναβάντες τοὺς βρόχους περιάπτουσιν ἐπὶ τῶν ἀψίδων τοῦ νάρθηκος, ὡς τοὺς πάντας ἀπάγζοντες. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι ἔφθασαν ἀποδράντες διὰ τῆς πρὸς μεσημβρίαν πυλίδος, εἰσορμῶσιν οἱ ἀλιτήριοι εἰς τὸ συνοδικὸν τῆς Μονῆς, καὶ διαβρῆξαντες τὸ ταμεῖον τὰ τε χρήματα διήρπασαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἀποκειμένων ἐπισήμων ἐγγράφων ἀφείλοντο. Ταχὺ μὲν τοι γ' ἐκεῖνος δίκην ἐξέτισε τῶν ἀσεβῶς πεπραγμένων αὐτῷ· συλληφθεὶς γὰρ πρὸς τῶν Βρεττανῶν κατὰ Ἰκάριον, εἰς πολλὰ πρόσθεν εἰργαστο κακὰ, ἀνηρτήθη ἐν τῷ ἐπικρίῳ τοῦ πλοίου.

Ῥητέον δὲ νῦν καὶ περὶ τινῶν τῶν Χρυσοβούλλων τούτων ἰδίᾳ. Τὰ γοῦν ὑπ' ἀριθ. Α', καὶ Β', Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου οὐκ ἔχουσι μὲν τι κοινόν, ὡς ὀραται, τῇ τῆς Πάτμου Μονῆ ἢ τῷ ταύτην ἰδρυσαμένῳ ὁσίῳ Χριστοδούλῳ, α τε δὴ μικρῷ ἀρχαιότερα ὄντα, ἀναφέρονται δ' ὁμοῦς ἐπὶ πραγμάτων βράδιον εἰς τὴν αὐτοῦ κυριότητα περιελθόντων ἐκ προσφορῶν καὶ ἀφισρώσεων (α). Ἔστι δὲ τὸ Α', πλέον τοῦ ἡμίσεος

λελωθμένον· ἀλλ' ἡμεῖς ἀνεπληρώσαμεν τὰ λείποντα ἐξ ἀντιγράφου κεκολοβωμένου μὲν καὶ αὐτοῦ, ἰδιοχείρως ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλικῆς ὑπογραφῆς γεγραμμένου. Τοῦ δὲ ὑπ' ἀριθ. Η', τὸ ἀρχέτυπον, δι' οὗ ἡ Πάτμος τῷ ὁσίῳ δεδώρητο Χριστοδούλῳ παρ' Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, οὐ περιεσώθη ἀκέραιον· ἔλαττον γὰρ τοῦ προτέρου ἡμίσεος λείπει μέχρι τοῦ « Καὶ διὰ τοῦτο τοῖς λείοις τε καὶ βλαπτικοῖς προσώποις », καθὰ καὶ ἐν τῷ οἰκείῳ ὑποδείκνυμεν τόπῳ· ἀλλ' ὑπάρχουσι πολλὰ τούτου ἀντίγραφα παλκιά τε καὶ νεώτερα, ὧν, ὡσανεὶ τὸ μόνον πιστὸν, δόξαν εἶχε μέχρις ἡμῶν τὸ παρὰ τοῦ ἀοιδίου ἐκείνου διδασκάλου Δανιὴλ τοῦ Κεραμέως ἰδιοχείρως ἀντιγεγραμμένον, ὅπερ καὶ ἐπικεκύρωτο διὰ τοῦτο παρὰ τοῦ ἐν μακρῷ τῇ λήξει Θεοφίλου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας τῷ 1822 ἔτει. Καὶ μὴν ὅπόσον ἐσφάλησαν τοῦ ἀληθοῦς ὃ τε ἀντιγεγραφῶς καὶ ὃ τὴν κατὰ λέξιν δὴθεν ἀντιγραφὴν ἐπικεκυρωκῶς, προῖον δηλώσει ὁ λόγος. Τὸ μὲν οὖν ἐπισημότερον τῶν ἀντιγράφων ἀπάντων ἐστὶ τὸ ἐν τῷ εἰλητῷ περιεχόμενον, ὡσπερ ἀνωτέρω ἔφθηνεν εἰπόντες, ἐξ οὗ περ ἀνεπληρώσαμεν τὰ λείποντα. Καὶ τοῦτο δὲ σημειωτέον, ὅτι τὰ τε τοῦ Βοτανειάτου δύο Χρυσόβουλλα καὶ τὰ τέσσαρα ἐξῆς τοῦ Ἀλεξίου εἰσὶν ὑπ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλικῆς ὑπογραφῆς εἴτε νοταρίου (α) γεγραμμένα. Ἀπορίαις ὁμοῦς ἄξιον ὅτι ἐν δυσὶ μόνοις τῶν ἀρχετύπων τῆς συλλογῆς ἡμῶν ταύτης, ἦτοι τοῖς ὑπ' ἀρ. ΙΒ' καὶ ΙΔ', οὐκ ἐμφέρονται αἱ τῶν Αὐτοκρατόρων ὑπογραφαί· καὶ ἐπεισὶν ἄρα εἰκάζειν ὅτι, καὶ διὰ μόνης τῆς τοῦ καρικλώματος (β) ἰδιοχείρου αὐτῶν ὑποσημασίας καὶ τῆς ἀπαιωρήσεως τῆς σφραγίδος, εἶχον τὸ νόμιμον κύρος τὰ τοιαῦτα. Ἐνὸν ὡσαύτως πρὸς τὴν τῆς Πάτμου Μονῆ φαίνεται καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. ΙΙΙ Χρυσόβουλλον Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου· ἐνθεν τοι καὶ δύο τινὰ εἰκάζειν ἐπὶ τούτῳ ὀρμώμεθα, δηλαδὴ, ἢ ὅτι ἡ, περὶ ἧς ἐν αὐτῷ λόγος, Μονὴ τῆς Θεοτόκου προσεδέθη τῇ ἐν Πάτμῳ τὸν μετέπειτα χρόνον, ἢ ὅτι μετὰ τὸ κρατῆσαι τοὺς Τούρκους τοῦ θέματος Μυλάσης καὶ Μελανουδίου, οἱ τῇ δε Μοναχοὶ τῆς ἐαυτῶν κηδόμενοι σωτηρίας μετέστησαν εἰς Πάτμον συναποφέροντες καὶ πάνθ' ὅσα εὐμετακόμιστα, εἶον βιβλία καὶ ἐγγραφα, ἀμφιά τε καὶ σκεῦη καὶ λοιπά. Τὸ δ' αὖ ὑπ' ἀρ. ΚΘ' Ἀνδρονίκου Παλασιολόγου τοῦ νεωτέρου, ἐν ἀντιγράφῳ μόνον σωζόμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. XLVII χειρογράφῳ τεύχει τῆς Βιενναίας βιβλιοθήκης, τῷ ἐπιγεγραμμένῳ Patriarchatum Græcorum Sy-

(α) Νοτάριοι, ὡς καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλῳ σημειούμεν, ἐλέγοντο καὶ οἱ τῶν βασιλέων ὑπογραφῆς, οἱ καὶ ἦσαν, οἷα εἶδος, ἐκ τῶν ἀρίστων καλλιγράφων τε καὶ ταχυγράφων.

(β) Βλ. σημ. εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. Δ' Χρυσόβουλλον.

(α) Βλ. ὀπισθεν ἐν Παραρτ. Β' τὴν αὐτοῦ ὑποτύπ. § 5-5'. Πρβλ. καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. Γ' Χρυσόβουλλον.

nodica et Diplomata, ἀνὴρ φίλος καὶ οὐδὲν ἄλλο ὅτι μὴ τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν πνέων εὐκλειαν, εἶχεν ὑποδείξας ἡμῖν ἀπὸ τοῦ μυριανθοῦς κήπου τῶν ἰδίων ἀποσημειωμάτων. Σοφοκλῆς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀοιδίμου καὶ τρισμακαρίστου μεγάλου διδασκάλου Κωνσταντίνου Οἰκονόμου,

Τοῦ δ' ἦτοι κλέος ἔσται ἕσον τ' ἐπικίδναται ἡώς (γ),

υἱὸς, τῆς πατρῴας σοφίας τε καὶ πολυμαθείας οὐκ ἀπαδέων. Πλείστας οὖν ὀφείλομεν αὐτῷ τὰς χάριτας οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ Χρυσοβούλλου τούτου ὑπόδειξιν, ἀλλὰ καὶ ἀνθ' ὧν ἄλλων ἀπανάμεθα τῆς Μούσης αὐτοῦ ἐπὶ πᾶσι γὰρ τοῖς ἐρωτήμασιν ἡμῶν καὶ ἀπορήμασιν ὡσανεὶ ἀπὸ βιβλιοθήκης ἐμψύχου διερωτιζόμεθα παρὰ τοῦ ἀνδρός. Χάριτας ἀποδίδομεν ὡσαύτως τῷ τε μουσοτραφεῖ Δημητρίῳ Ἀλεξανδρίδῃ, τῷ ἐν Βιέννῃ παρὶ τὴν τῶν Ἀσκληπιοδῶν ἱεράν ἀλειφομένῳ ἐπιστήμην, καὶ τῷ σοφῷ καθηγητῇ τοῦ αὐτοῦ Πανεπιστημίου Fr. Miclosich ὧν ὁ μὲν προφρόνως ἔσχε τοῦ μὲν ἐκπληροῦν αἴτημα, ὅπερ ἦν ἡ τοῦ Χρυσοβούλλου ἀντιγραφή καὶ ἀποστολή ὁ δὲ καλὸς καὶ ἀγαθὸς καθηγητὴς οἴκοθεν καὶ ἰδίᾳ χειρὶ τὴν ἀντιγραφήν ποιῆσαι ἠξίωσε (α). Τὸ μὲν οὖν Χρυσόβουλλον τοῦτο οὐ πάνυ τι παραλλάττει τοῦ κειμένου ἐτέρου Χρυσοβούλλου τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, ἦτοι τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΖ', ἀλλ' ἐστὶν οἷά τις δευτέρα ἐκδοσις αὐτοῦ, μετὰ πάροδον τριῶν ἐτῶν καὶ ἡμίσεος γεγονυῖα, αἰτήσῃ τῶν τῆς Μονῆς Μοναχῶν, ὡσπερ τεκμαίρομεθα. Ἐν μὲν γὰρ τῷ πρεσβυτέρῳ ὁ ἀριθμὸς μόνον δεδήλωται τῶν ἐνδιαλαμβανομένων παροίκων, ἐν τούτῳ δὲ τὸ τε ὄνομα ἐκάστου αὐτῶν προστέθεται καὶ τινὰ ἐπιπλέον κτήματα, τῇ Μονῇ, ὡς ἔοικεν ἀφισρωθέντα ἐν τῷ μεταξὺ χρόνῳ. Ὁ γοῦν βασιλικὸς γραμματεὺς πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων πάντως ἐκεῖνο ἀντέγραψεν αὐτὸ σχεδὸν ἀπαραλλάκτως, τὰ τῶν παροίκων μόνον προσθεῖς ὀνόματα, ὡσπερ εἴρηται, καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ σημειούμενα Ἐσωπερίβοια καὶ Χωράφια. Πλὴν ἀλλ' ἐκ τῆς ἀντιπαραβολῆς αὐτοῦ πρὸς ἐκεῖνο, συνορώμεν ὅτι πολλὰ ἐξ ἀβλεψίας τοῦ ἀντιγραφέως παρεισέφρησαν εἰς τὸ Βιενναῖον τεύχος πταίσματα, ὧν τὴν ὀρθὴν γραφήν οὐκ

(γ) Ἰλ. Η'. 451.

(α) Τοῦ ἀνωτέρου μνημονευθέντος χειρογράφου τεύχους ἡ ἐκδοσις ἤρξατο ἐν Βιέννῃ ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1860 ὑπὸ τε τοῦ αὐτοῦ Fr. Miclosich καὶ τοῦ Jos. Müller καθηγητοῦ τοῦ Παταύανου πανεπιστημίου, τοιαύτῃ ἐπιγραφῇ: Acta Patriarchatus Constantinopolitani MCCCXV—MCCCCII. e codicibus manuscriptorum bibliothecae Palatinae Vindobonensis. Τὸ ἐν λόγῳ ὅμως Χρυσόβουλλον ἄτερος αὐτῶν, ὁ Ἰ. Μύλλερρος, εἶχεν ἐκδοῦς ἤδη ἐν τῷ Sitzungsber. d. k. k. Akad. d. Wiss. tom. IX (1853) p. 411, ὅθεν λαβὼν ἐξέδωκε καὶ ὁ C. E. Zachar. A. Lingenthal ἐν Jus Graecoroman. Pars III. Novel. constitutiones. σελ. 692. Lips. 1857.

ἐνεδοιάσαμεν ἀντικαταστήσαι ἐν τῷ πεμφθέντι ἡμῖν ἀντιγράφῳ, καὶ οὕτω διορθωμένον ἐκδοῦναι τὸ Χρυσόβουλλον, παρασημειωσάμενοι ἐκεῖ καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐπταισμένα. Περί δὲ τῶν ὑπ' ἀρ. ΚΑ', ΚΕ', καὶ Λ', τεταγμένων Χρυσοβούλλων ἀδελφῶν αὐτοκρατόρων, ἐσημειωσάμεθα ἐν τῷ οἰκίῳ ἐκάστου τύπῳ τὴν ἰδίαν ἡμῶν εἰκασίαν.

Ἄλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἶδους τῆς τῶν Χρυσοβούλων γραφῆς, καὶ μάλιστα τῶν τοῦ Βοτανειάτου καὶ τοῦ Κομνηνοῦ, ὀλίγα ἄττα διαλαβεῖν ἀναγκαῖον ἡγοῦμεθα. Ὅτι τοίνυν συνάγομεν ἐξ ἰδίας ἡμῶν ἀντιλήψεως, ἅτε δὴ μακρὰν καὶ προστετηκυῖαν σπουδὴν πεπονημένοι περὶ αὐτὰ, συγκεφαλαιοῦται ἐν τοῖς ἐξῆς. Ὡσπερ οὖν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Αἰθίοψι διττὰ ἦσαν γράμματα, τὰ μὲν Βασιλικά, τὰ δὲ Δημοτικά λεγόμενα, οὕτως εἶχε τὸ πρᾶγμα, ὡς ἔοικε, καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαιοτέροις τῶν Βυζαντινῶν, τοῦθ' ὅπερ καὶ παρ' Ὀθωμανοῖς διακρατεῖ κάκεινοι γὰρ, εἰ καὶ πολλῶν εἰδῶν γραφὴν ἔχουσιν, ἀλλ' ὅμως δυσὶ χρωματίζεται ὡς ἐπιτοπολὺ, δηλονότι τοῖς ἐπικρατεστέροις, τῷ Διδάρι (=αὐλικὴ εἴτε βασίλειος γραφή) λεγομένῳ, δι' οὗ τὰ τε σουλτανικά φερμάνια καὶ τὰ τῶν ὑπουργῶν τοῦ κράτους γράφονται δικτάγματα, καὶ τῷ Ρικαδ (=κοινὴ γραφή). Τὸ μὲν οὖν πρῶτον εἶδος οὐ τοῖς πᾶσιν ἐστὶν εὐανάγνωστον, ὅτι μὴ μόνον τοῖς λογιωτέροις τῶν ἐν τέλει θάτερον δὲ τὸ τῆς κοινῆς ἐστὶ χρήσεως. Πεισθεῖν δ' ἂν τις περὶ τοῦ λεγομένου ἐξ ἀπλῆς μόνον ἀντιπαραξέτασσεως τῆς τῶν χειρογράφων βίβλων γραφῆς πρὸς τὴν τῶν συγχρόνων Χρυσοβούλλων ἐκείνας μὲν γὰρ καὶ ὁ τυχῶν εὐχερῶς ἂν ἀνέγνω μετὰ μικρὰν ἀσκήσιν ταῦτα δὲ οὐδ' αὐτὸς ὁ τῆς παλαιογραφικῆς τέχνης δαημονέστατος ἐκ τοῦ παραυτίκα διευκρινήσσει, τὸ μὲν διὰ τὸ γριφῶδες, οὕτως εἰπεῖν, καὶ σκολιὸν τῶν χαρακτῆρων, ἐξ οὗπερ ὅλως ἰδιότυπος δείκνυται ἡ γραφή, τὸ δὲ διὰ τὸ συνεπτυγμένον, εἴτε ἐστενογραφημένον, πολλάκις δὲ καὶ συμβολικὸν τῶν λέξεων, οἷς δὴ ἐξ ἔθνους οἱ βασιλικοὶ ἐχρῶντο ταχυγράφοι. Οὕτως, ἐν παραδείγματι, τὸ στοιχεῖον ἄλφα ὅταν

χ
μὲν ἔχη ὑπεράνω αὐτοῦ ἐν χῖ, οἷον: α, δηλοῖ τὴν λέξιν Μοναχός καθ' ὅλας τοῦ ἐνικοῦ ἀριθμοῦ τὰς

γχ
πτώσεις, ὅταν δὲ δύο, οἷον: α, δηλοῖ τὴν πληθυντικὴν τῆς αὐτῆς λέξεως ἀριθμὸν. Ἐν τισὶ δὲ πάλιν συνθέτοις ὀνόμασιν ἢ πρὸ πρόθεσις γράφεται διὰ τοῦ ἄλφα, ὑπεράνωθεν μὲν ἔχοντος σημεῖον ὅμοιον τῷ accent circumflexe τῶν Γάλλων, ὑποκάτωθεν δὲ

ἄλφα, οἷον: $\overset{\Lambda}{\alpha}\epsilon\delta\rho\sigma'$ $\overset{\Lambda}{\alpha}\epsilon\lambda\epsilon\nu\sigma\iota\mu\alpha\iota\omicron\iota'$ $\overset{\Lambda}{\mu}\omicron\nu\omicron\sigma\alpha\sigma\omega\pi\alpha'$
 $\overset{\Lambda}{\alpha}\nu\tau\iota\alpha\sigma\omega\pi\omega\tilde{\nu}$ (=πρόεδρος, προελευσιμαῖοι, μονοπρόσωπα, ἀντιπροσωπῶν). Ὅταν δὲ τὸ ἄλφα ἔχη

ὑπεράνω τὸ αὐτὸ σημεῖον ἀνεστραμμένον, οἷον: α, δηλοῖ τὴν λέξιν Ἅγιος (α). Ἐτι δὲ μᾶλλον προσεπιτείνει τὴν δυσχέρειαν τῆς ἀπεικαστοῦ καὶ ὀρθῆς ἀναγνώσεως αὐτῶν καὶ ὁ τῶν τοσοῦτων ἐκφύλων καὶ, ὅς εἶπεν, ἐρμαφροδίτων ὀνομάτων φορυτὸς, οἷος ἐγκατέσπαρται μάλιστα τοῖς Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου καὶ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ Χρυσοβούλλοις. Ταῦτα οὖν πάντα οὐκ ἂν ἄλλως ἀναγνοίη τις ἀσφαλῶς, ἐὰν μὴ πρότερον ἐκμελετήσῃ πολλοστὸν γοῦν μέρος τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιολογιῶν, τοῦ ὄντως ἀδιεξιτήτου λαβυρίνθου τούτου, ὃν οὐδ' ὁ χαλκέντερος ἐκεῖνος Δουκάγιος, καὶ περ πρῶτος αὐτὸς εἰσδύσας καὶ παρ' ὄλον αὐτοῦ τὸν βίον περιδραμῶν, τέλεον μὲν τοῖ διέξελεθῆν οὐχ οἷός τ' ἐγένετο. Καὶ ἔστωσαν τοῦ λόγου παράδειγμα τὰ ὀλίγα ταῦτα. Ἡ τῆς γενικῆς τῶν εἰς κοσ κτητικῶν κατάληξις δηλοῦται διὰ τινος σημείου ὑπεράνω αὐτῶν τεθειμένου, ὑπερ κατὰ τὸ διάφορον αὐτοῦ σχῆμα ὑποδεικνύει ὅτε μὲν τὸν ἐνικόν, ὅτε δὲ τὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν (α)· οἷον: Προσόδ. Ἄερ. Καπρ. Κωμοδρομ. Παροικιατ. Προσκυρητ. κτ.λ. (= Προσόδου Ἀερικῶν Καπρικῶν Κωμοδρομικοῦ Παροικιατικοῦ Προσκυρητικῶν) οὕτω καὶ τὰ: Χελιδ. Ἄγρ. Ζερμ. Χαρβ. (= Χελιδίων ἄγρῶν Ζερμῶν Χαρβίων). Ὁ μὴ ἄρα ἐκ τῶν προτέρων τὰ τοιαῦτα εἰδὼς οὐχ οἷός τ' ἔσεται, ὡς ἐγῶμαι, ὀρθῶς ἀναγινώσκειν αὐτά. Διὰ τοῦτο καὶ Δαυιδὴ ἐκεῖνος ὁ Κεραμεὺς, ὡς ἔφθηνεν ἤδη εἰπόντες, οὐ μόνον ἐσφαλμένως πολλὰ ἀντιγέγραψεν, ὡν δὴ καὶ παρατιθέμεθα τὰ κυριώτερα πρὸς πίστωσιν τοῦ λόγου, ἐν τέλει τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ἡ Χρυσοβούλλου, ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς συμβαλεῖν οὐκ εἶχε τὰ γεγραμμένα, χάσματα παραλέλοιπε. Παρὰ δὲ τὰ εἰρημένα, καὶ ἄλλη τις παρίσταται δυσκολία τῷ πράγματι, ἥτοι ἡ ἐκ τῆς συχνῆς ἀνεπίξεως ἐπιγενομένης τοῖς ἐγγράφοις τούτοις λῶθη· πολλαχοῦ γὰρ ἐξίτηλα ἐγένοντο τὰ γράμματα. Καὶ τοῦτο κυρίως ἐστὶ τὸ παρορμησάν ἡμᾶς εἰς τὴν ἐκδοσιν αὐτῶν, ἵνα μὴ ἄρδην ἀφανισθῆεν. Οὐδὲν ἤττον δὲ παρέσχεν

ἡμῖν πράγματα καὶ τὸ ἐν τοῖς προμετωπίδιοις τῶν ὑπ' ἀρ. Β', Γ', καὶ Δ', φερόμενον μονογράμματον σύμπλεγμα (Μονοκορυδία), ὅπερ τὸ κατ' ἀρχάς μὲν οἶονεῖ τι ἔμβλημα, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς περὶ τὸ καλλιγραφεῖν δεξιότητος τοῦ βασιλικῆς ὑπογραφῆως ἐδόκει ἡμῖν (α)· εἶτα μὲν τοῖ προστετηκότως ἐγκύψαντες διέγνωμεν ὅτι γράμματα ἦσαν. Καὶ δὴ τὸ παλαιὸν ἀναπεμπαζόμενοι ἔπος:

Παντ' ἐστὶν ἐξευρεῖν, ἐὰν μὴ τὸν πόνον

Φεύγη τις, ὅς πρόσσεσι τοῖς ζητούμενοις (β),

τέλος ἐλύσαμεν τὸν Γόρδιον αὐτὸν δεσμὸν, ὑπ' οὐδενὸς βοηθήματος ἀλλ' ἢ ὑπὸ μόνῃς τῆς ἀκαθέκτου ἡμῶν περιεργείας χειραγωγούμενοι· ἐν οὐδενί γὰρ τῶν παλαιῶν ἀντιγράφων κεῖται τὸ τοιοῦτον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ: «† Ἐν ὀνόματι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, Νικηφόρος (ἢ Ἀλέξιος) πιστὸς ὀρθόδοξος Βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Βοτανειάτης (ἢ Κομνηνός) †» ὅπερ, ὡς περιεχόμενον πάντως καὶ τοῖς λελωθημένην ἔχουσι τὴν ἀρχὴν ὑπ' ἀρ. Α καὶ Η', προσθεῖναι δεῖν ἐγνωμεν ἐν τῷ οἰκείῳ ἐκάστου τόπῳ, ἀγκύλαις περικλείσαντες. Ὅπως δὲ πάλιν ἀνόμοιον καὶ πάντη ἄλλοιον τῆς τοῦ κειμένου γραφῆς χαρακτῆρα ἐμφαίνει ὁ παραυτίκα μετὰ τὸ μονογράμματον σύμπλεγμα ἐπόμενος στίχος οὕτως: «† Πᾶσιν οἷς τὸ παρὸν ἡμῶν εὐσεβὲς ἐπιδείκνυται Σιγίλλιον †» οὗτος γὰρ καὶ μόνος ἀρχαιωτέρους, εἰτοῦν ῥωμαῖζουσι, κεχάρακται γράμμασι καὶ τοῖς τρισὶν ἀπαραλλάκτως Χρυσοβούλλοις. Τοιγαροῦν ἵνα μὴ δόξωμεν ὑπερβολῆ χρῆσθαι περὶ πάντων τῶν λεχθέντων, ἐκδίδομεν ἐν τῷ πίνακι πανομοιότυπον ἐκμαγεῖον τῆς τοῦ ὑπ' ἀρ. Η' τελευταίας παραγράφου, δηλονότι ἀπὸ τοῦ: « Διὸ παρεγγνώμεθα καὶ πάντα ἐξασφαλιζόμεθα κτ.λ' » μέχρι τέλους, σὺν τῇ ὑπογραφῇ τοῦ Ἀλεξίου, τῷ τε μονογραμμάτῳ συμπλέγματι καὶ τῷ μετ' αὐτὸ στίχῳ, ὡς εἴρηται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἄλλων αὐτοκρατέρων ὑπογραφὰς, παρ' ὧν ἀπέλιθον ἡ Μονὴ Χρυσοβούλλα, ἐν τῷ ἐξῆς πίνακι καὶ ταύτας ἐκδίδομεν πανομοιότυπως. Εἰσὶ δ' αὐταί: α) Ἡ τοῦ Νικηφόρου Βοτανειάτου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. Β' εἰλημμένη Χρυσοβούλλου. β) Ἡ τοῦ Ἰσακίου Ἀγγέλου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΙΗ', γ) ἡ τοῦ Μιχαὴλ Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΒ', δ) Ἡ

(α) Τοῦτο μὴ συνείης, ὡς εἶκεν, ὁ σοφὸς Τάφελος (Tafel) ἐξέλαθεν ἀντὶ τοῦ Πρῶτος· καὶ ἔρα μοι τὸν Πρόλογον τῆς ἑναγχοῦ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης Χρονογραφίας Θεοδοσίου Μελιτιναῦ (Mensch. 1859.), ἐνθα παρατίθησιν ἀπὸ τοῦ χειρογράφου τεύχους τὸ ἐξῆς σημείωμα: « Λέων πρόεδρος καὶ δούξ τῶν Κεβουραιωτῶν ὁ Τζικάνδαλος καὶ οἰκετὸς ἀνθρώπος τοῦ κραταιοῦ καὶ πρῶπου (1) [Γρ. ἀγίου] ἡμῶν βασιλέως ». « Ὅτι δὲ Ἅγιοι προσηγορεῦντο οἱ βασιλεῖς σεσημειώται μοι ἐν τῇ τοῦ ὁσίου Χριστοδούλου ὑποτυπώσει.

(α) Οὐχ οἷόν τ' ἐστὶ τὰ τοιαῦτα σημεῖα τυπογραφικοῦς ἀπεικονίσαι χαρακτῆρσιν. Ἄλλ' ἔρα τὸν ἐν τέλει πίνακα, ἐν τῷ περιέχεται τεμάχιον τοῦ ὑπ' ἀριθ. Η' Χρυσοβούλλου πανομοιότυπως ἐκμαγεμένον, καὶ ἔχεις εἰδησίην τινὰ περὶ τῶν λεχθέντων μοι.

(α) Τοῦτ' αὐτὸ ὑπαινίττεται, ὡς ἐγώ γε ὑπολαμβάνω, καὶ Ἄννα ἡ Κομνηνὴ διὰ τῶν λέξεων « κομψεῖται τοῦ γραφέως » καταχωρίζουσα γὰρ ἐν τῇ αὐτῆς ἱστορίᾳ τὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Χρυσοβούλλου, δι' οὗ ἐκεῖνος τῇ ἑαυτοῦ μητρὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀπεκλήροῦτο ἀρχὴν, ἔτε ἐπὶ Ῥομῆντον στρατεύειν ἐμελλε, φησὶν ὅτι ἐκτίθησιν αὐτὸ ὡς ἔχει, τὰς τοῦ γραφέως μόνον περιελοῦσα κομψείας [Ἀλεξιάδ. Γ'. σελ. 83. Paris.].

(β) Φιλῆμ. ἐν τοῖς λειψάν.

τοῦ Ἀνδρονίκου Δούκα Ἀγγέλου Κομνηνοῦ τοῦ Παλαιολόγου ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΣ', καὶ ε) Ἡ τοῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. ΚΖ'. Περὶ μὲν οὖν τοῦ εἶδους τῆς τῶν παλαιότερων Χρυσοβούλλων γραφῆς ἰκανὰ νομίζομεν τὰ εἰρημένα, ὅπως, εἰ μὴ καθόλου, ἀλλ' οὖν γε μικρὰν δῶσι τῷ ἀνεγνώστη τοῦ πράγματος εἰδήσιν· τὸ γὰρ πληρέστερον καὶ ἐν λεπτομερείᾳ περὶ τούτου διαλαβεῖν ἰδίως ἀν' ἐχρήζετο πραγματείας. Ἡ δὲ τῶν Χρυσοβούλλων τῶν κατωτέρω χρόνων γραφὴ ἀπλουστερα τὴν ἐστὶ καὶ εὐκρινεστέρη.

Τί εἶπωμεν δὲ περὶ τῆς πεμπληθίας τῶν δυσωνύμων καὶ ποικιλομόρφων τελῶν καὶ ἀχθῶν, τῶν δίκην ὄρμαθου συνειρμένων ἐν τοῖς τοῦ Βοτανειάτου καὶ τοῦ Κομνηνοῦ μάλιστα Χρυσοβούλλοις; Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν τῆς γλώσσης κρατήσωμεν ἐνταῦθα, ἀφώμεν δὲ τῇ τῶν ἐπιστημόνων πολυιδρία τὰ περὶ τούτων φιλοσοφώτερον ἀκριβολογήσασθαι. Κεῖσθαι δὲ μόνον ὧδε, οἷά τις βραχεῖα προδιόκησιν, ὅτι ποτ' ἔλαξεν ὁ γεραρὸς Μουσταξόδης ἐν ταῖς σημειώσεις τοῦ ὑπ' αὐτοῦ δημοσιευθέντος Χρυσοβούλλου Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ Πρεσβυτέρου, ἐκδεδομένου κατὰ τὸν Φεβρουάριον μῆνα τῆς 15' [διόρθου 6', διὰ τὸ ταύτην συμπίπτειν τῷ τῆς φερομένης χρονολογίας ἔτει] Ἰνδικτιῶνος τοῦ 707' ἔτους, περὶ Ἰωαννίνων δὲ πραγματευομένου. Φησὶ ταῖνον: « Φρίττει ὁ ἀνθρώπος ἀναλογιζόμενος τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας παρεπισπράξεις δι' ὧν ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀμετρος διαπάνη, ἡ περιία, ἐνὶ λόγῳ ἢ ἀφρων κυβέρησις κατεπίεξε τοὺς λαοὺς. Τεκμήριον δὲ τὸ προκείμενον χρυσόβουλλον, καὶ πολλὰ μάλιστα τὸ περὶ Μογεμβασίας, ἐν οἷς βλέπει τις μετ' ἐκπλήξεως τὸ πλῆθος τῶν καταλυομένων φορολογιῶν, δι' ὧν καὶ βδελυκτότερον καὶ ἐπαχθέστερον ἐγίνετο τὸ βῆρος, ὑπὸ τὸ ὁποῖον κατεσυντρίβετο πᾶσα βιομηχανία, πᾶσα ἐνέργεια. Αἱ ἀποφοραὶ, αἱ ὑπηρεσίαι καὶ οἱ δασμοὶ, δι' ὧν ἀπανθρώπως κατετρώχοντο οἱ ὑπῆκοοι, παρέχουσιν ἀφθονοῦ ἔλην εἰς τὸν προτιθέμενον τὰ πραγματευθῆναι τὰ περὶ πολιτικῆς τῶν Βουλγαρικῶν οἰκογονίας » (α). Εἰ μὲν

(α) Ὅρα Ἑλληνομν. Φυλλ. Η'. σελ. 484. Σημειοῦσθαι δὲ, ὡς ἐν παρέργῳ ὁδοῦ, ἐστὶ ἀπορία τις ἐπιφύεται περὶ τοῦ τύπου τῆς ἐν τῷ εἰρημένῳ Χρυσοβούλλῳ ὑπογραφῆς τοῦ Ἀνδρονίκου· ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἡ ὑπογραφή ἔχει ἔνδε· « Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος· » ἐν δὲ τῷ τῆς ἡμετέρας Μονῆς προστάθεινται καὶ τρία ἄλλα ἐπιπλέον ἐπιώνυμα, ὅν· « Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων Δούκα; Ἀγγελος Κομνηνός ὁ Παλαιολόγος· » [βλ. ἀρ. ΚΣ'], ὅπως ἔχει καὶ ἐν ἄλλῳ Χρυσοβούλλῳ τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος προσεκδομένῳ ἐν τῇ Ἰωνίᾳ Ἀνατολικῇ [Φυλλάδ. Ἰουλίῳ φιλῶδ'. σελ. 567. Ὅρα καὶ Εὐαγγελ. Σάλπ. ἐτ. 1838, σελ. 65.], εἰ ἀντι-

οὖν τοιαῦτα περὶ ἐκείνου φησὶ τοῦ, ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐγκειμένων φορολογικῶν ὀνομάτων, πολλῶν τῶν ἀνωτέρω ὀνομασθέντων Χρυσοβούλλων ἀποδέοντας, τί ἂν ἔλεγεν ὁ σοφὸς καὶ πολυέστορος ἀνὴρ ταῦτα ἰδῶν;

(Ἐπεταε συνέχεια.)

ΑΙ ΤΡΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ.

Διήγημα Καυκάσιον.

Α'.

Πᾶν τὸ κατὰ τοὺς παρελθόντας καιροὺς ἀποτελοῦν τὴν δόξαν τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἀβχασίας ἀπώλετο! Οἱ ἀτρόμητοι ἵππεις, οἵτινες ἄλλοτε συνεκρότουσαν τὸ ἐπιτελεῖον τοῦ ἡγεμόνος, ἐ-

γράφου τοῦ αὐτοῦ Μουσταξόδου. Ἐν μόνοις δὲ τοῖς τοῦ Νεωτέρου Ἀνδρονίκου τρισὶν ἡμῶν Χρυσοβούλλοις ὁρᾶται ἡ ὑπογραφή ἀπαρράλλακται, ὡς ἐν τῷ εἰρημένῳ ἔχουσα [βλ. ἀρ. ΚΖ', ΚΗ' καὶ ΚΘ']. Μήποτ' ἄρα οὐ διέκρινε σαφῶς ὁ ἀνὴρ τὴν γνησίαν χρονολογίαν τοῦ ἀρχετόπου, καὶ οὕτω συγκέχυται τῷ Πρεσβυτέρῳ ὁ Νεώτερος Ἀνδρόνικος;

Καὶ φημι, κάποφημι, κ' οὐκ ἔχω τί φῶ.

— Ἄλλως τε δὲ καὶ ὁ ἐν αὐτῷ μνημονευόμενος Συργιάννης, περὶ οὗ ἂν τις ἐνοταίει, παρέτεινε καὶ μέχρι τοῦ Νεωτέρου Ἀνδρονίκου, καὶ συμπράττων μάλιστα ἦν αὐτῷ εἰς τὴν κατὰ τοῦ οἰκείου πάκου ἐπιβουλήν [βλ. Νικηφ. Γρηγορ. Βιβλ. Β'. ἡ. καὶ Ἰω. Καντακουζ. Βιβλ. Γ'. 18']. Καὶ τοῦτο δὴ δεῖον μὴ παρελθεῖν ἀσημείωτον. Λόγον γὰρ ποιούμενος ὁ ἀειμνηστὸς ἐκδύτης ἐν ταῖς εἰς τὸ εἰρημένον Χρυσοβούλλον σημειώσεις [Ἑλληνομν. σελ. 470 καὶ 487. σμ. 14. 44 καὶ 45.] περὶ τῶν ἐν τῷ καιμένῳ μετὰ τὴν λέξιν Χρυσόβουλλον ἀπεντύωντων ἐρυθρῶν μονογραμμάτων εἴτε μαγοκονδυλιῶν, ὑπολαμβάνει ὅτι παρενεγράφησαν ταῦτα ἰδιοχείρως παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων « εἰς ἐνδειξὴν ἐπιστημότητος καὶ ἐπὶ σκοπῷ νὰ προληφθῆ ἡ πλαστογραφία. » Ἄλλ' ὅτι μὲν συμβολικῶς μονογραμμάτων ὄντως ἔχρῳντο οἱ αὐτοκράτορες, ὁ καὶ Κανὶκλωμα ἐλέγετο, χαράσσοντες αὐτὰ μετὰ τὴν τελευταίαν λέξιν τῶν Χρυσοβούλλων, περὶ τούτου σημειοῦμεν ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ [Ὅρ. σμ. εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. Α' Χρυσόβουλ. Παράβαλε δὲ καὶ τὸν πίνακα τοῦ πανομοιοτύπου μετὰ τὴν τελευταίαν λέξιν Κράτος.] τὸ δ' ἐνταῦθα λεγόμενον οὐδὲν ἂν εἴη ἕτερον, οὔτε σύμβολον ἢ ἄλλο τι σημεῖον ἀσύμβλητον, εἰ μὴ ἡ λέξις Λόγος, ἣν ἰδιοχείρως παρενεγράφησαν οἱ αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἐπίτηδες ἀφειμένοις ὑπὸ τῶν βασιλικῶν ὑπογραφίων κενῶς [Ὅρα ὡς πῶτως καὶ τὰ περὶ τούτου σημειούμενά μοι εἰς τὸ ὑπ' ἀρ. Η' Χρυσόβ. περὶ τὰς ἀρχάς]. Κατὰ ταῦτα ἄρα ἀναπληρωτέον μοι δοκεῖ τὸ καιμένον τοῦ μνησθέντος Χρυσοβούλλου ὡς ἐξῆς· Σελ. 470. ς. 12. « διὰ τοῦ παρόντος Χρυσοβούλλου Λόγος· Σελ. 487. ς. 8. « Χρυσοβούλλου Λόγος· » αὐτόθ. ς. 17. « χρυσοβούλλου Λόγος ». Σὺ δὲ μοι παράβαλε καὶ τὸ ἡμέτερον ὑπ' ἀριθ. ΚΣ' Χρυσόβουλλον τοῦ αὐτοῦ αὐτοκράτορος, ἵνα εἶ καὶ βραχυτέρον τοῦ ἐν τῷ Ἑλληνομνημονίῳ ἐκδεδομένου τυγχάνει οὐ, ἀλλ' οὖν γε χρυσόβουλλος Λόγος ἀποκλείεται.